

*dr Jolanta Sala*¹

Dział B+R

Baltic Operator w Gdańsku

*dr Halina Tańska*²

Katedra Informatyki Stosowanej i Modelowania Matematycznego

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Cybernetyczna identyfikacja i interpretacja zjawiska degradacji instytucji w demokratycznym państwie na przykładzie Polski

Abstrakt

W Polsce od ponad 30 lat instytucje są w stanie permanentnych zmian, które mają charakter systemowy lub częściowy. Zmiany zachodzące w instytucjach społeczno-gospodarczych mają kierunek prorozwojowy i/lub degradujący. Liczne zmiany szczegółowe wymagają sprawnej identyfikacji oraz holistycznej weryfikacji procesu ich integracji. W artykule podjęta została próba zastosowania dorobku cybernetyki do interpretacji społecznego ładu informacyjnego w demokratycznym państwie. Ustawiczne naprawy funkcjonowania jednych instytucji powodują degradację innych instytucji. Brakuje instrumentów weryfikujących wzajemne relacje informacyjne.

Posłużono się cybernetyczną teorią układów samodzielnych, aby na dwóch przykładach abstrakcyjnym i rzeczywistym zidentyfikować i zinterpretować zjawisko degradacji instytucji na najwyższym poziomie abstrakcji. Struktura modelu państwa polskiego i jego instytucji ma charakter uniwersalny w odniesieniu do sześciu organów układu autonomicznego i jego otoczenia. Dynamika zadań oraz sterujących przepływów (relacji, ścieżek) informacyjnych, energetycznych i sprzężeń zwrotnych w modelu pozwala na sformułowanie zakłóceń w społecznym ładzie informacyjnym oraz określenie ich źródła. Wyodrębniono także cztery główne etapy deformacji demokratycznego państwa stanowiące proces utraty suwerenności państwa od (A) układu samodzielnego, do układu samosterownego, następnie przez układ sterowny do (D) układu zorganizowanego stanowiącego w pełni układ sterowany przez zewnętrznego organizatora pełniącego funkcję układu sterującego.

W artykule wykazano m.in., że cybernetyka nie jest „zaczarowaną różdżką”, która w sposób łatwy i przyjemny pokaże, jakich kierunków zmian instytucjonalnych unikać, aby nie doprowadziły

¹ Adres korespondencyjny: Al. Niepodległości 690/29, 81-853 Sopot; e-mail: jolasala@interia.pl. ORCID: 0000-0001-8421-6949.

² Adres korespondencyjny: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Matematyki i Informatyki, ul. Słoneczna 54, 89-698 Olsztyn; e-mail: tanska@uwm.edu.pl. ORCID: 0000-0002-2014-5202.

one do deformacji demokracji i utraty suwerenności państwa, ale niewątpliwie wspiera możliwość holistycznej analizy zjawiska degradującego wpływ instytucji na poziom integracji demokratycznego państwa.

Słowa kluczowe: instytucje dla rozwoju zintegrowanego, kierunki zmian w instytucjach w Polsce, cybernetyczny model demokratycznego państwa, społeczny ład informacyjny, zjawisko degradacji instytucji.

Cybernetic identification and interpretation of the phenomenon of institutional degradation in a democratic state based on the example of Poland

Abstract

For over 30 years, institutions in Poland have been in a state of permanent change, which have been systemic or partial in nature. Changes occurring in socio-economic institutions are pro-developmental and/or degrading. Numerous detailed changes require efficient identification and holistic verification of the process of their integration. The article attempts to apply the achievements of cybernetics to the interpretation of the social information order in a democratic state. Constant repairs to the functioning of some institutions cause the degradation of other institutions, and there is a lack of instruments verifying the mutual information relations.

The cybernetic theory of autonomous systems was used to identify and interpret the phenomenon of institutional degradation at the highest level of abstraction using two abstract and real examples. The structure of the model of the Polish state and its institutions is universal in relation to the six organs of the autonomous system and its environment. The dynamics of the tasks and control flows (relations, paths) of information, energy and feedback in the model allows for the formulation of disruptions in the social information order and the determination of their source. Four main stages of deformation of a democratic state have also been distinguished, constituting the process of loss of state sovereignty from (A) an independent system, to a self-steering system, then through a controlled system to (D) an organized system constituting a system fully controlled by an external organizer acting as a steering system.

The article demonstrates, among other things, that cybernetics is not a “magic wand” that can easily and pleasantly show what directions of institutional changes to avoid so that they do not lead to the deformation of democracy and loss of state sovereignty, but undoubtedly supports the possibility of a holistic analysis of the phenomenon degrading the impact of institutions on the level of integration of a democratic state.

Keywords: institutions for integrated development, directions of changes in institutions in Poland, cybernetic model of a democratic state, social information order, the phenomenon of degradation of institutions.

JEL: O30.

WPROWADZENIE

Niniejsze opracowanie stanowi próbę dołączenia do propozycji organizatorów XXIII edycji konferencji naukowej poświęconej nierównościami społecznym w perspektywie zakładającej niestawianie granic pomiędzy teorią, polityką i prak-

tyką. Celem tego założenia jest podniesienie skuteczności poszukiwania instytucji dla rozwoju zintegrowanego. Jednocześnie artykuł jest kontynuacją autorskiej inicjatywy wykorzystania dorobku cybernetyki do interdyscyplinarnego podejścia do nierówności społecznych, wzrostu gospodarczego i demokracji.

UZASADNIENIE, CEL I METODA BADAWCZA

Uzasadnieniem podjęcia udziału w poszukiwaniu instytucji dla rozwoju zintegrowanego jest obserwacja aktualnej w 2024 r. praktyki dotyczącej kierunków zmian w instytucjach społeczno-gospodarczych w Polsce. Zmiana może oznaczać rozwój³ lub jego przeciwieństwo, tj. zastój lub uwstecznienie, lub degradację. Zastój, uwstecznienie i degradacja są trzema z 33 antonimów słowa „rozwój” w języku polskim. Praktyka rozwoju jest bardzo dobrze opisana, stanowiąc dorobek teorii wypracowanej przez różne dyscypliny naukowe, m.in. ekonomię, politologię, historię, prawo, ale także filozofię, etykę, cybernetykę. Natomiast mniej uwagi przywiązuje się w teorii do przeciwieństwa pojęcia „rozwój”. Artykuł skupia uwagę na degradacji jako szeroko rozumianym antonimie rozwoju. Warto przywołać naturalne od pradziejów poszukiwania takich instytucji, które sprzyjałyby wzrostowi dobrobytu i sprawiedliwemu podziałowi dochodów (Sala, Tańska, 2015c, 2015d; Sala, Tańska, 2016b; Sala, Tańska, 2019; Sala, Tańska, 2022). W potocznym rozumieniu zjawisk można sformułować obserwację, iż aktualna polityka i praktyka w zawrotnym tempie zmierzają do degradacji różnych instytucji, a w konsekwencji do dezintegracji życia społeczno-gospodarczego w cywilizacji Zachodu, a w szczególności w Polsce. Obserwacja ta jest poważnym zagrożeniem dla realizacji idei rozwoju zintegrowanego i warta jest mobilizacji do refleksji.

Wobec powyższego celem artykułu jest sformułowanie założeń metodycznych identyfikacji źródeł degradacji instytucji i interpretacji zjawisk dezintegracji⁴ rozwojowej prowadzącej do deformacji demokracji, a nawet do jej przekształcenia w inne formy ustrojowe państwa.

Dla interdyscyplinarnych aspektów gospodarczych, politologicznych i społecznych kluczowe znaczenie ma metoda badawcza, która umożliwi jednolite metodologicznie podejście do podjętych problemów badawczych. Nauką o charakterze interdyscyplinarnym i holistycznym jest cybernetyka, a jej potencjał autorki zasygnalizowały m.in. w (Sala, Tańska, 2023). Obok metod cybernetyki ogólnej (Wiener, 1971; Mazur, 1966) wykorzystany został dorobek metodyczny:

³ Pod pojęciem „rozwój” można rozumieć m.in. „proces przechodzenia do stanów lub form bardziej złożonych lub pod pewnym względem doskonalszych; też: stadium tego procesu” (*Słownik*, <http://>).

⁴ Artykuł nie podejmuje aspektów związanych z procesami dezintegracji w gospodarce światowej (Starzyk, 2019).

- cybernetyki społecznej (Wiener, 1961; Kossecki, 1975; Kossecki, 2003),
- cybernetyki ekonomicznej, m.in. (Flakiewicz, Oleński, 1989),
- ekonomiki informacji (Oleński, 2000; Oleński, 2006).

Oczywiście podstawę artykułu stanowią instytucjonalne koncepcje i teorie państwa na najwyższym poziomie abstrakcji, m.in. (Williamson, 1998), z zachowaniem niebudzących kontrowersji podejść definicyjnych Douglassa C. Northa publikowanych w latach 1984–2002, m.in. (North, 2002).

Wykorzystane także zostały metody i aspekty pojęciowe demokracji doprecyzowane w kontekście jej deformacji (ang. *Democracy Disfigured*) głównie w (Urbinati, 2014) i innych licznych publikacjach tej autorki. Deformacja jest rozumiana w języku polskim jako oszpeccenie lub wynaturzenie, lub też niedoskonałość, ale nie może być utożsamiane z transformacją (Sala, Tańska, 2023). Poszukiwania metodyczne zostały wsparte polskim dziedzictwem demokratycznym komentowanym przez (Rousseau, 1985; Urbinati, 2014, s. 14; Wolff, 2020) i zgodnie z założeniem, że polskie dzieje prowadzą od historii do współczesności, co wykazują m.in. (Davis, 2008; Kucharczyk, 2022; Roszkowski, 2022; Jan Paweł II, 2005). Wszyscy wprost nawiązują do ustroju politycznego, a w szczególności do demokracji, która zależy od „pamięci i tożsamości” historycznej stanowiących jej możliwości i zagrożenia.

ASPEKTY POJĘCIOWE

Główne tytułowe pojęcia konferencji i niniejszej pracy dotyczą instytucji i rozwoju zintegrowanego. Ponadto publikacja ta bezpośrednio jest związana z pojęciami zjawiska degradacji instytucji oraz deformacji demokratycznego państwa.

Mogłoby wydawać się, że tytuł artykułu wymaga bardzo rzetelnych wyjaśnień rozumienia pojęcia „instytucja”, gdyż różnym opracowaniom naukowym towarzyszą odmienne definicje i interpretacje. Kluczem uzasadniającym tę różnorodność jest niewątpliwie atomizacja nauki. Niemniej potocznie i w *Słowniku języka polskiego* (hasło: *instytucja*, [http](http://pauza.pauza.pl/haslo/instytucja)) owa naukowa wielość definicji została sprowadzona do czterech głównych znaczeń. Wydaje się, że z tych czterech znaczeń najczęściej z instytucją bywa utożsamiany „zakład o charakterze publicznym zajmujący się określonym zakresem spraw” (1). Często także instytucją jest „zespół norm prawnych lub obyczajowych dotyczących organizacji jakiejś dziedziny życia” (2), a w konsekwencji instytucją jest również „organizacja działająca na podstawie tych norm” (3). Nie powinno się jednak pomijać znaczenia, że „wypełniana przez jakąś osobę funkcja społeczna, często niesformalizowana” (4) bywa rozumiana jako instytucja w znaczeniu przenośnym. Z pełnym przekonaniem zatem trzeba podkreślić, iż na poziomie ogólności podejmowanym w niniejszym artykule wystarczy tak syntetycznie postrzegać pojęcie instytucji. Wystarczy to przed podjęciem zja-

wisk jej dotyczących w kontekście cybernetycznej interpretacji w demokratycznym państwie, gdyż autorki podzielają pogląd, iż instytucja ma znaczenie interdyscyplinarne, a każda z „nauk czerpie z niej tylko elementy konstrukcyjne właściwe dla przedmiotu (obiektów) własnych badań” (Kępa, 2024).

Podstawą demokratycznego państwa w przekonaniu J. Oleńskiego (2000, s. 21–42) i auterek niniejszego opracowania (Sala, Tańska, 2015a; 2015b, 2016a) jest „społeczny ład informacyjny”, jednocześnie jest on także podstawą efektywnej gospodarki rynkowej⁵. Społeczny ład informacyjny należy rozumieć jako „kompleks społecznych norm informacyjnych, procesów, systemów i zasobów informacji, na których podstawie funkcjonują społeczeństwa, państwa i gospodarki”, a we współczesnym świecie jest najważniejszym składnikiem „infrastruktury informacyjnej państwa” (Oleński, 2000, s. 21). J. Oleński wykazuje, iż podstawą społecznego ładu informacyjnego, a jednocześnie praw człowieka, jest „prawo do prawdy”. W konsekwencji autor dowodzi, iż „prawo do informacji” jest prawem obywatelskim, z czego wynikają „obowiązki informacyjne państwa”. Sposoby realizacji obowiązków informacyjnych państwa mają bezpośredni związek ze społecznym „bezpieczeństwem informacyjnym” oraz „społeczną luką informacyjną”. Należy podkreślić, iż we współczesnej rzeczywistości dominacji mediów społecznościowych i cyfryzacji w życiu społeczno-gospodarczym nie można świadomie uczestniczyć bez zgłębienia istoty społecznego ładu informacyjnego i kontekstu ekonomiki informacji.

W celu uniknięcia izolacji rozważań dotyczących jednego przykładowego państwa demokratycznego od jego otoczenia warto zasygnalizować ogromną wartość publikacji zgłębiających globalizację w kontekście zróżnicowania społeczno-gospodarczego, a wśród nich m.in. (Stiglitz, 2013; Słodowa-Helpa, 2013, s. 163–188; Woźniak, 2006; Woźniak, 2014; Polak, 2009). Szczególnie ta ostatnia z przywołanych publikacji jest bardzo użyteczna w kontekście niniejszego opracowania, gdyż jej syntetyczna kontynuacja (Polak, 2014) upoważnia do powołań i abstrahowania od wielu uzasadnień syntetycznych i szczegółowych dotyczących kłopotów z po-

⁵ Dlatego też społeczny ład informacyjny stanowi zwieńczenie dorobku naukowego J. Oleńskiego ukształtowanego w okresie państwa polskiego pozbawionego demokracji, a jego doświadczenia naukowe, edukacyjne i praktyki na rzecz państwa polskiego związane z GUS i EuroSTAT doprowadziły do sformułowania ekonomiki informacji jako nowej dziedziny naukowej. Doświadczenia pokolenia J. Oleńskiego i auterek niniejszego opracowania mają charakter historyczny (historyczność człowieka, narodów i ludzkości wyraża się w zdolności do obiektywizacji dziejów) i wiąże się z następującą refleksją: „Po odzyskaniu niepodległości Rzeczpospolita Polska ukonstytuowała się jako państwo demokratyczne, z prezydentem i z dwuizbowym parlamentem. Po upadku tak zwanej Polski Ludowej w 1989 roku Trzecia Rzeczpospolita wróciła do ustroju analogicznego do tego, który funkcjonował przed II wojną światową. Jeżeli chodzi o okres Polski Ludowej, trzeba powiedzieć, że chociaż nazwała siebie »demokracją ludową«, faktycznie władza spoczywała w ręku partii komunistycznej (oligarchia partyjna), a pierwszy sekretarz tej partii był zarazem pierwszą osobą w życiu politycznym kraju” (JP II, 2005, s. 78, s. 135).

miarem zjawisk rozwojowych. E. Polak założyła, iż „Dobrobyt społeczno-ekonomiczny powinien być podstawowym celem działalności państwa oraz głównym kryterium oceny sytuacji zamieszkującego go społeczeństwa, o czym często zapominają decydenci życia politycznego i gospodarczego”. Choć przedstawiona analiza mierników ma charakter ekonomiczny, to wskazany jest kierunek spojrzenia interdyscyplinarnego. E. Polak upatruje szansę w modelu gospodarki zakładającym m.in. konieczność podporządkowania kryteriów efektywności ekonomicznej zasadom sprawiedliwości społecznej (Stiglitz, 2004; Woźniak, 2023; Sala, Tańska, 2015c; Sala, Tańska, 2016b; Sala, Tańska, 2019; Sala, Tańska, 2022) i in. Autorka wybrała i opisała osiem stosowanych międzynarodowych wskaźników rozwoju społeczno-ekonomicznego, poziomu i jakości życia oraz porównała rankingi państw według kryterium dobrobytu. W wyniku tego porównania E. Polak konkluduje (2014, s. 17), iż „Zróżnicowana pozycja poszczególnych państw w zaprezentowanych rankingach [...] pokazuje, jak trudnym i nierozwiązalnym problemem jest oszacowanie dobrego bytu państw i pojedynczych ludzi i świadczy o jego względnym charakterze”. Autorka zauważa, że z dobrobytem należy powiązać także m.in. potrzeby dotyczące „dobrego rządzenia, poczucia podmiotowości i wpływu na losy swoje i państwa, szacunku i uznania dostępu do informacji”, zaufania społecznego, możliwości artykulacji potrzeb i poglądów, „dlatego ważnym zadaniem wydaje się opracowanie mierników rozwoju zintegrowanego. Rozwój zintegrowany i jego monitorowanie powinny być priorytetem współczesnych władz państwowych”, co koresponduje m.in. z (Tańska, 2018), z uwzględnieniem znaczenia chrześcijańskiej aksjologii (Woźniak, 2023).

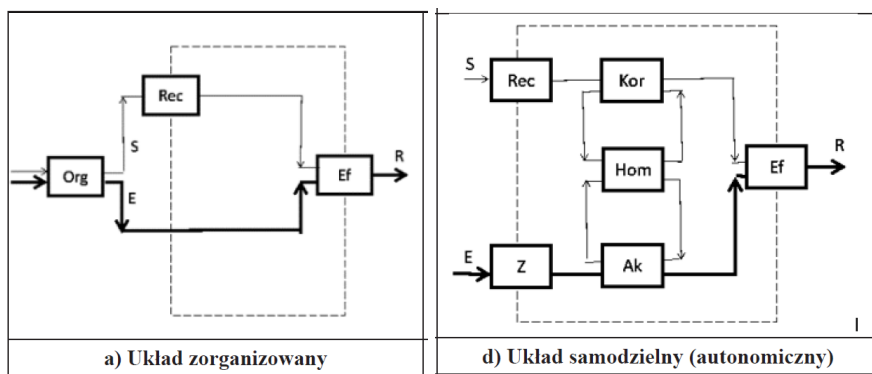
Warunki, wymiary i wyzwania rozwoju zintegrowanego w Polsce z perspektywy ekonomii przedstawia M. Słodowa-Hełpa (2013). Publikacja ta stanowi relatywnie wielowymiarową diagnozę sytuacji. Uświadamia znaczenie, różnorodność i zmienność rozwiązań instytucjonalnych w przypadku kształtowania różnych ścieżek rozwoju zintegrowanego. Autorka podkreśla interdyscyplinarną naturę tego nowego paradygmatu rozwoju i wyeksponowała ekonomię instytucjonalną jako teoretyczne uzasadnienie kierunku zmian w celu doprowadzenia do równowagi pomiędzy mechanizmami rynkowymi i interwencją gospodarczą państwa. Niemniej godne podkreślenia jest uzasadnienie konieczności uwzględnienia dorobku historii w stosowaniu podejścia rozwoju zintegrowanego i słusznie twierdzi, że nie można wyjaśniać teraźniejszości bez znajomości przeszłości. Jest to szczególnie istotne w przypadku polskich dziejów, gdyż rzeczywistość „przeszłość może służyć przyszłości”, a właściwie warto podkreślić, iż powinna (Słodowa-Hełpa, 2013, s. 81–95). Autorka podejmuje także aspekty zintegrowanego zarządzania rozwojem, w tym budowy strategicznego modelu rozwoju Polski oraz kreowania polityki zintegrowanego rozwoju. Docenić także trzeba uwzględnienie m.in. społecznego zaufania, co stanowi istotny aspekt polskiej specyfiki. J. Orczyk, recenzując tę publikację, podkreśla m.in., iż podjęty został „problem

o wielkiej doniosłości teoretycznej i praktycznej” oraz wskazuje potrzebę „zmian instytucjonalnych jako warunku koniecznego rozwoju zintegrowanego” (Orczyk, 2015, s. 375), a w szczególności w przypadku kształtowania różnych ścieżek rozwoju zintegrowanego. Dla niniejszego artykułu istotne jest przesłanie publikacji formułującej m.in. pojęcia ładu zintegrowanego (Słodowa-Hełpa, 2013, s. 43), jego stymulowania i efektywności społeczno-ekonomicznej oraz wzajemnych korzyści współdziałających układów, co mogą zapewnić „kompleksowe rozwiązania mające na celu długofalowy rozwój”, które powinny „integrować wysiłki stron i prowadzić do ich komplementarności” (Słodowa-Hełpa, 2013, s. 67).

W przekonaniu autorek niniejszego opracowania warunkiem, aby poradzić sobie z tak ogromną złożonością badawczą, jaką stanowi państwo, konieczne jest odniesienie metodyczne do zjawisk i obiektów bardzo złożonych. Takie odniesienie może stanowić cybernetyka, której możliwości interpretacyjne bazują na matematycznej konsekwencji.

KONFRONTACJA MODELI I RZECZYWISTOŚCI

Stosując metody przywołanych nauk do badania zjawisk społeczno-gospodarczych, można uzyskać wyniki o znakomitej zgodności z rzeczywistością, zapewniając jednocześnie spełnienie warunku interdyscyplinarności sformułowanego przez N. Wienera w latach czterdziestych XX w. jako naukę o sterowaniu i przetwarzaniu informacji rozumianymi łącznie. Z czterech cybernetycznych modeli układów zorganizowanych (a, b, c, d) opisanych w (Sala, Tańska, 2023) dwa z nich (a, d) zostały zobrazowane na rysunku 1, gdyż stanowią niezbędne aspekty teorii układów samodzielnych.

Rysunek 1. Wybrane cybernetyczne układy a) zorganizowany, d) autonomiczny

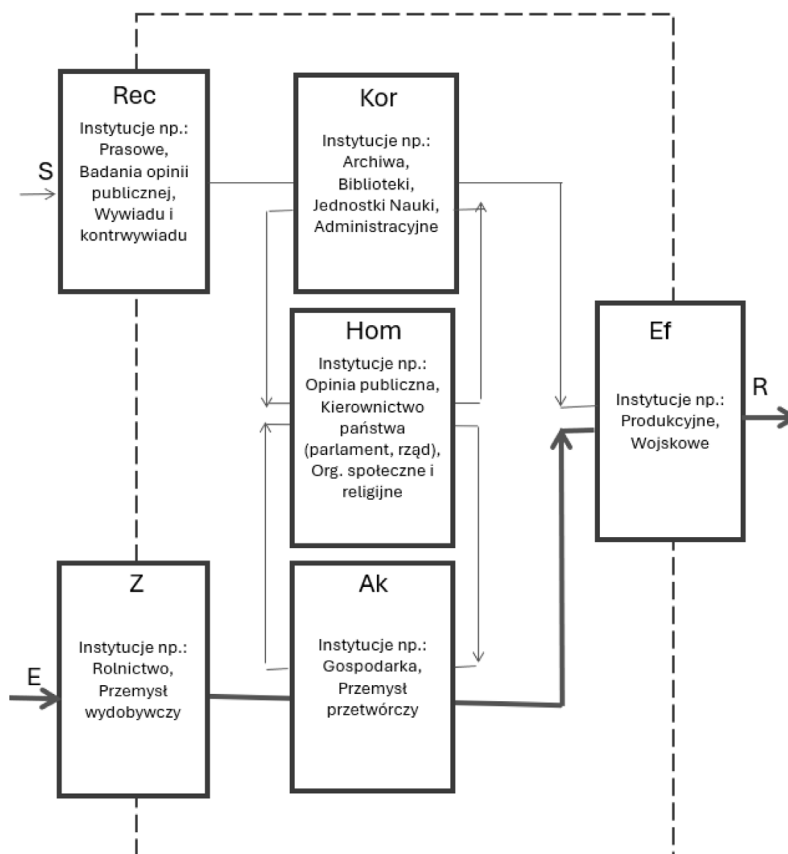
Źródło: opracowanie własne na podstawie (Mazur, 1976, s. 163–172; Kossecki, 1975, s. 15–34).

W teorii układów samodzielnych w strukturze układu może występować od dwóch do sześciu następujących organów, czyli elementów przeznaczonych do wykonywania określonych zadań (Kossecki, 1975, s. 21): receptor (Rec), efektor (Ef), zasilacz (Z), akumulator (Ak), korelator (Kor) oraz homeostat (Hom). Granice układu zorganizowanego są na rysunku 1 zaznaczone linią przerywaną, a relacje (ścieżki) pomiędzy organami mają zaznaczony kierunek przepływu informacji (linia ciągła) i/lub przepływu energii (linia ciągła pogrubiona).

W modelu (a) organizator (Org) jest układem sterującym funkcjonującym w otoczeniu układu zorganizowanego, tj. sterowanego, natomiast w modelu (d) nie występuje ten organ zewnętrzny, gdyż układ zorganizowany jest samodzielny, czyli autonomiczny. W układzie autonomicznym rolę układu sterującego pełni organ wewnętrzny, jakim jest homeostat (Hom). Wobec tego, że organy sterowane i organ sterujący funkcjonują w tych samych granicach, układ autonomiczny może zapewnić harmonijną współpracę sześciu organów.

Jak wykazano (Kossecki, 1975; Sala, Tańska, 2023), układ samodzielny (d) na rysunku 1 może być modelem suwerennego państwa. Oczywiście na działanie suwerennego państwa wywierają wpływ różne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, ale steruje się ono zgodnie z własnym interesem. Natomiast organy układu samodzielnego należy w modelu suwerennego państwa utożsamiać z różnymi instytucjami zgodnie z zasygnalizowanymi wcześniej czterema znaczeniami instytucji. W ramach funkcji każdego z organów układu mieszczą się zadania kilku instytucji ukształtowanych w państwie w wyniku historycznych doświadczeń i nowych instytucji powstających z racji bieżących potrzeb życia społeczno-gospodarczego. W każdym suwerennym państwie funkcjonują m.in. instytucje jak na rysunku 2, który jest uszczegółowieniem rysunku 1d. Oczywiście zaproponowane nazwy instytucji stanowią przybliżenie ich funkcji na najwyższym poziomie abstrakcji, gdzie dla przykładu instytucje prasowe, będąc elementem organu receptor (Rec), stanowią całe bogactwo samodzielnego państwa, zarówno ilościowe, jak i jakościowe, tj. prasę, radio, telewizję i inne objęte regulacjami prawnymi, a w Polsce określa te ramy prawo prasowe (Ustawa, 1984).

Modelowe funkcje i instytucje są aktualne niezależnie od ustroju politycznego suwerennego państwa, a więc ich funkcjonowanie ma miejsce zarówno w państwie demokratycznym, jak i w innej odmianie ustroju, m.in. monarchii lub arystokracji, co może być użyteczne podczas analizy retrospektywnej państwa polskiego. Cybernetyczny układ autonomiczny będzie zintegrowany i zrównoważony, jeżeli instytucje homeostatu (Hom) i pozostałych organów będą realizowały powierzone im zadania zgodnie z relacjami (przepływami) zobrazowanymi na rysunku 2. Niemniej w modelu cybernetycznym ważna jest nie tylko struktura, ale także dynamika, której fundamentem jest poprawne „czytanie” i „formułowanie” zadań oraz sterujących przepływów (relacji, sprzężeń, ścieżek) informacyjnych, energetycznych i zwrotnych.

Rysunek 2. Wybrane cybernetyczne układy

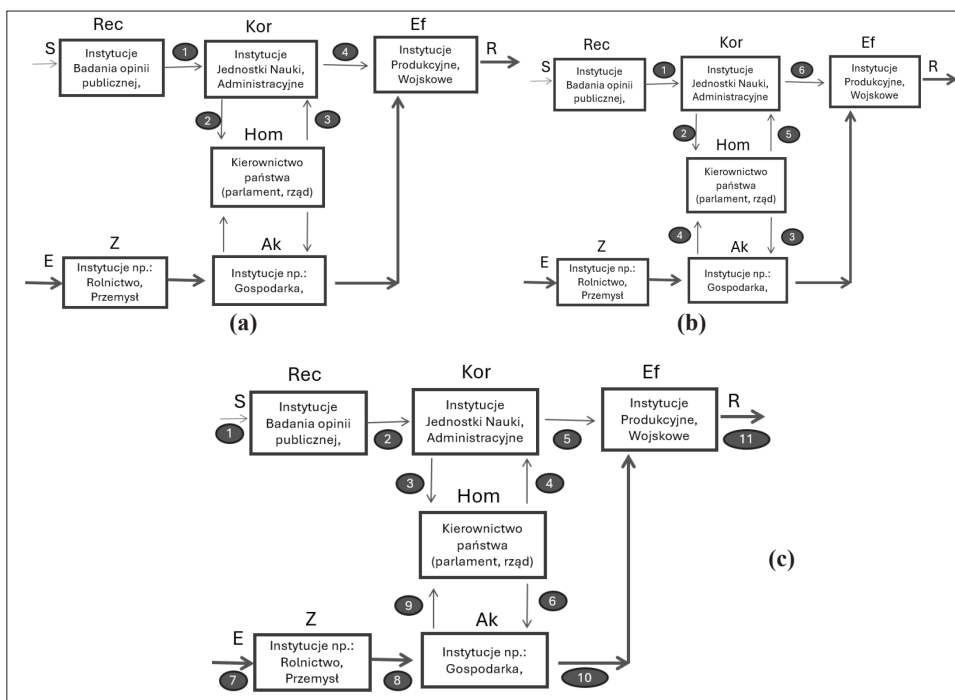
a) zorganizowany, d) autonomiczny

Źródło: opracowanie własne.

Gwarantem sprawności dynamiki cybernetycznego modelu państwa jest społeczny ład informacyjny wykreowany wraz z infrastrukturą informacyjną społeczeństwa, państwa i gospodarki, którą „stanowi kompleks norm informacyjnych oraz instytucji, organizacji i systemów informacyjnych, których zadaniem jest gromadzenie, przechowywanie, udostępnianie potrzebnej informacji, odpowiadającej określonym kryteriom jakościowym obowiązującym w danym społeczeństwie, państwie i gospodarce” (Oleński, 2000, s. 26), w tym m.in. mass media, systemy informacji naukowo-technicznej, prawnej i organizacyjnej, systemy biblioteczne, służby i serwisy informacyjne instytucji publicznych, itp. Zakłócenia w społecznym ładzie informacyjnym wynikają głównie z konfliktu pomiędzy normami stanowionymi a normami naturalnymi/zwyczajowymi „prowadząc do swoistej »degeneracji« systemów społecznych, politycznych i ekonomicznych” (Oleński, 2000, s. 22).

Dla przykładu warto podjąć wysiłek analizy następującej abstrakcyjnej ścieżki, której próbę zobrazowania stanowi rysunek 3. Jeżeli instytucje badania opinii publicznej (Rec) nie będą poprawnie realizowały swoich zadań i/lub ich wyniki nie będą wykorzystywane przez instytucje nauki i administracyjne (Kor) oraz nie będą przekazywane do instytucji kierownictwa państwa, tj. parlamentu i rządu (Hom) i/lub przez nie respektowane, wówczas będą skutkowały dezintegrującymi sygnałami/decyzjami do/dla instytucji (Kor) i (Ak), a w konsekwencji instytucji (Ef). Jest to abstrakcyjny przykład jednej ze ścieżek kształtowania się zjawiska od zdegradowanego źródła instytucjonalnego do zdeintegrowanego skutku instytucjonalnego, który będzie miał mniejszą lub większą rangę, zasięg i znaczenie destrukcyjne. Niemniej sygnalizuje ona szeroki kontekst zatrucia informacyjnego stanowiącego potencjalne zagrożenie dla społeczno-gospodarczego bezpieczeństwa informacyjnego (Sala, Tańska, 2016).

Na szeroką interpretację tego abstrakcyjnego przykładu pozwala zobrazowanie odmiennych wariantów zjawiska degradacji instytucji wraz ze zidentyfikowanym źródłem (rysunki 3a, 3b, 3c). Interpretacja ta nie wyczerpuje się tylko na trzech wariantach, ale trudno w jednym artykule, choć symbolicznie, opisać wszystkie istotne ścieżki dezintegracji.

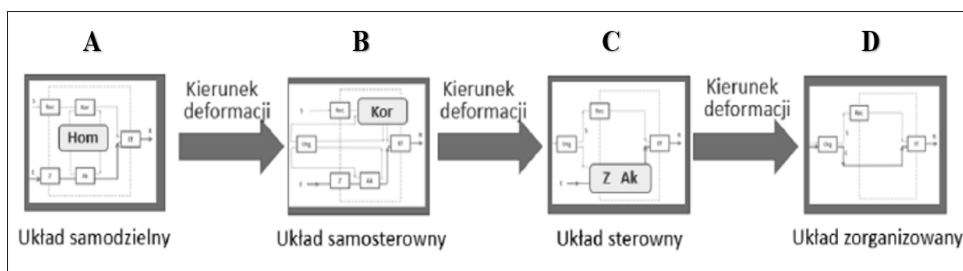

Rysunek 3 (3a, 3b, 3c). Wybrane warianty zjawiska degradacji instytucji w cybernetycznym modelu państwa

Źródło: opracowanie własne.

Autorki, podobnie jak w (Słodowa-Hełpa, 2013; Sala, Tańska, 2015d; Sala, Tańska, 2023), eksponują znaczenie różnych ścieżek (dróg), które mogą mieć charakter „ścieżek rozwoju zintegrowanego” lub „ścieżek destrukcji/degeneracji rozwojowej instytucji w państwie”, wykazując/ujawniając „zjawisko degradacji instytucji”, a w konsekwencji deformacji państwa. Wobec powyższego sposób czytania ścieżek w modelu cybernetycznym stanowi metodę sprawnej identyfikacji i formułowania zjawiska degradacji układu i jego źródła, a także korekty jego destrukcyjnego działania w celu przywrócenia zintegrowanego rozwoju.

Na podstawie teorii cybernetycznych układów samodzielnych można wyodrębnić cztery główne etapy deformacji demokratycznego państwa A–B–C–D, co wykazano w (Sala, Tańska, 2023) i jest zobrazowane na rysunku 4. Etap A kończy się na utracie organu homeostat (Hom), etap B na utracie organu korelator (Kor), etap C na utracie organów (Z) i (Ak). Ponadto podkreślić należy, iż podczas tego procesu deformacji w okresie trwania etapu B pojawia się organ zewnętrzny, organizator (Org), przejmujący zarządzanie układem, który przestał być samodzielny, ale jest jeszcze samosterowny, gdyż ma korelator (Kor), choć niestety w fazie likwidacji w wyniku realizacji zadań przejętych przez organ zewnętrzny, jakim jest organizator (Org). Etap C deformacji obrazuje państwo będące układem sterownym i rozpoczyna się bez instytucji organu korelator (Kor), tj. po likwidacji m.in. instytucji archiwu, biblioteki, jednostki nauki i administracji oraz kończy się utratą dwóch organów gospodarczych (Z) i (Ak) w wyniku umocnienia się zewnętrznego organizatora (Org), który w etapie D jest w pełni układem sterującym, a układ zorganizowany w pełni układem sterowanym.

Rysunek 4. Dynamika deformacji cybernetycznego układu od układu samodzielnego do zorganizowanego

Źródło: opracowanie własne.

W konsekwencji powyższego proces utraty suwerenności demokratycznego państwa jest szczególnym przypadkiem dynamiki deformacji układu cybernetycznego. Dotąd założono, że modelem suwerennego państwa może być tylko cybernetyczny układ samodzielny, autonomiczny (rys. 1d), jak w etapie A na rysunku 4. Oczywiście w zależności od ustroju politycznego państwa i odmiany tego ustroju

odmienne będą konkretne regulacje prawne i proceduralne pomiędzy organami układu (tj. instytucjonalna infrastruktura informacyjna państwa), ale modelowe relacje pomiędzy organami pozostaną bez zmian.

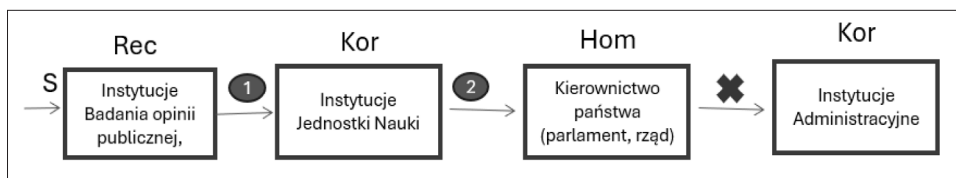
Natomiast nie sposób sobie wyobrazić państwa, którego modelem byłby najprostszy układ zorganizowany (rys. 1a) mający do dyspozycji jedynie trzy organy, jak w etapie D na rysunku 4. W tym przypadku zewnętrzny organizator (Org) sam bezpośrednio oddziałuje na układ sterowany, przy czym stanowi on źródło zarówno energii, jak i informacji. Organizator (Org), zmierzając do pożądanego przez siebie stanu otoczenia, oddziałuje bodźcem na receptor układu (Rec) i powoduje określoną reakcję efektoru (Ef), który wpływa na zmiany w otoczeniu. Jeżeli zmiany te przyczyniają się do osiągnięcia celu postawionego przez organizatora (Org), to kolejne oddziaływania informacyjne i energetyczne będą tożsame lub zmienione stosownie do celu zmienionego przez organizatora (Org). Na podstawie doświadczeń historycznych (Davis, 2008; Kucharczyk, 2022; Roszkowski, 2022; Jan Paweł II, 2005) wydaje się, że układem zorganizowanym w kontekście społecznym i gospodarczym może być jedynie przypadek obozu pracy / obozu koncentracyjnego (układ sterowany) sprawdzony przez państwa totalitarne kierowane przez Hitlera i Stalina (układy sterujące). Jak wykazano w (Sala, Tańska 2023), układy sterowny (etap C dynamiki deformacji na rys. 4) oraz samosterowny (etap B dynamiki deformacji na rys. 4) nie spełniają warunku suwerennego państwa demokratycznego, co można zweryfikować w rzeczywistości historycznej i współczesnej⁶.

Konfrontację czterech modeli z rzeczywistością można przeprowadzić na wielu historycznych i współczesnych faktach. Warto jednak kontynuować powyższy przykład abstrakcyjny rzeczywistymi wydarzeniami z 2024 r. Zakładając, że państwo polskie jest nadal autonomiczne (model w etapie A) i identyfikuje sygnał/bodziec z otoczenia (UE) dotyczący „propozycji” inicjatywy Zielony Ład, sygnał ten jest przetwarzany przez różne instytucje w ramach poszczególnych organów państwa polskiego. Informacje te przetwarzają także jednostki nauki (m.in. pracownicy naukowcy SGH) w ramach organu korelator (Kor) zgodnie ze szczegółowością rysunku 2 oraz we współpracy z instytucją badania opinii publicznej (PBS), organu receptor (Rec), uzyskali bardzo spektakularne wyniki, gdyż tylko 3% Polaków chce realizacji inicjatywy Zielony Ład, a więc 97% chce jej odrzucenia (nie chce, aby polskie państwo podejmowało jej realizację) (Wywiad wideo, 2024, 25:49–29:0439 z 42:01).

Wyniki badania opinii 97% Polaków zostały przekazane (kroki 1 i 2 wariantu rys. 3a) do wewnętrznego organu sterującego (Hom). Instytucje (Kor) mają prawo i obowiązek spodziewania się zwrotnych informacji (krok 3 wariantu rys.

⁶ Badania opinii Polaków stanowiące podstawę przykładu rzeczywistego obejmowały m.in. następujące pytanie: Czy jest Pan za likwidacją państwa Rzeczpospolita Polska poprzez włączenie jego terytorium i ludności do Federalnej Unii Europejskiej? (Wywiad wideo, 2024, 0:03–0:04 oraz 30:25–31:04 z 42:01).

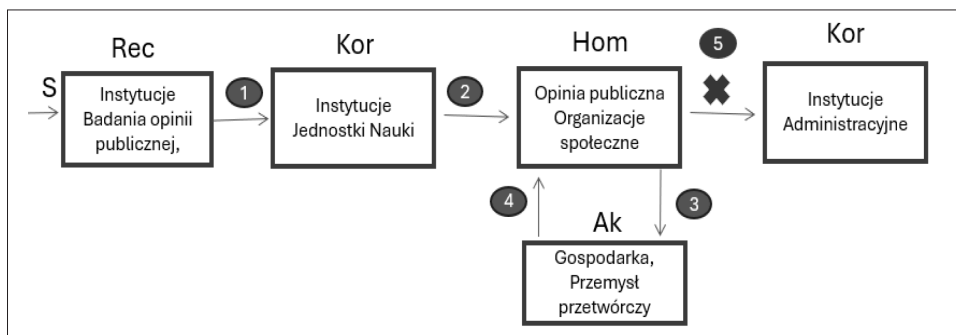
3a). Brak realizacji zadań związanych z przetworzeniem zasygnalizowanych wyników badania opinii publicznej i instytucji nauki przez instytucje kierownictwa państwa (parlament, rząd) świadczy o degradacji tych instytucji (incydentalnej lub powtarzalnej), co obrazuje rysunek 5a. Wyniki uzyskano w maju 2024 r. i po trzech miesiącach nie ma żadnych reakcji zgodnie ze ścieżką/wariantem 3a brak kroków 3 i 4. Niewątpliwie istotną przyczyną zawodności państwa w tym kontekście są ograniczenia zasobów informacji publicznej, co wykazano w (Sala, Tańska, 2015a).

Rysunek 5a. Brak kroku 3 na ścieżce zjawiska degradacji instytucji w wariantcie 3a

Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 5b zobrazowany jest wariant 3b, gdzie instytucja nauki (Kor) publikuje wyniki badań dla społeczeństwa – instytucja opinii publicznej w ramach wewnętrznego organu sterującego (Hom) – na platformie cyfrowej YouTube, co jednocześnie odbierają instytucje gospodarki i przemysłu w ramach organu akumulator (Ak) i jak obserwują wskazane instytucje, ciągle brakuje informacji sterujących i zadań dla instytucji administracyjnych w ramach organu (Kor) (Wywiad wideo, 2024).

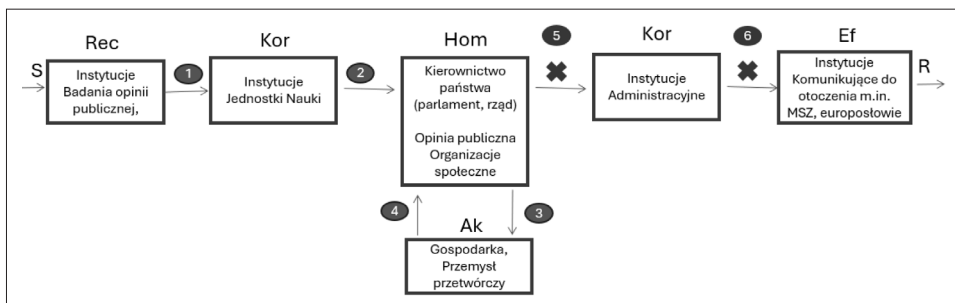

Rysunek 5b. Ścieżka zjawiska degradacji instytucji w wariantcie 3b z radykalizacją instytucji społecznych (Hom) i gospodarczych (Ak) brak kroku 5

Źródło: opracowanie własne.

Dynamizm instytucji nauki (Kor), opinii publicznej (Hom) oraz gospodarki i przemysłu (Ak) wpływa na plan radykalizacji ich zadań w celu korekty degrada-

cji instytucji kierownictwa państwa (parlament, rząd), m.in. uruchomienia w tym zakresie w wyniku kroku 4 (rys. 5c) licznych organizacji społecznych istniejących i założenie nowych, w organie (Hom), do korekty zdegenerowanych zobowiązań (braku realizacji) w kontekście kroków 5 i 6. Zadziałało tutaj antidotum na zredukowane państwo, jakim współcześnie w demokracji są sieci społeczne i sieci gospodarcze (Sala, Tańska, 2015b).

Rysunek 5c. Brak kroków 5 i 6 na ścieżce zjawiska degradacji instytucji w wariantach 3b i 3c

Źródło: opracowanie własne.

Interpretacja rysunku 5c pozwala zauważyć potrzebę cofnięcia się w czasie przed zidentyfikowanym źródłem informacyjnym z maja 2024 r. (tj. publikacja wyników badań jednostki nauki (Kor) i instytucji badania opinii publicznej), gdyż pojawił się komentarz o potrzebach „radikalizacji” zadań oraz „założenia nowych” organizacji społecznych. Oznacza to, że wcześniej przez instytucje układu samodzielnego (autonomicznego) realizowane były zadania chroniące układ przed degradacją instytucji i deformacją demokratycznego państwa (Petycja, 2024, s. 11), m.in. uzasadniane patriotyzmem gospodarczym (Łon, 2017). Natomiast zidentyfikowane źródło ścieżki degradacji instytucji jest wtórne, a nie pierwotne, a więc konieczna jest analiza wcześniejszych kroków datowanych na 2007 r. (Pospolite..., 2024, s. 11–13), aby prawidłowo przewidywać i planować kroki późniejsze w ramach tej ścieżki.

Przywołując pamięć i dokumenty o wcześniejszych wydarzeniach informacyjnych, wydaje się, że receptor (Rec) reprezentowany przez instytucje prasowe, w tym m.in. służby i serwisy informacyjne instytucji publicznych, informowały o „propozycji UE” dotyczącej inicjatywy Zielony Ład, podobnie instytucje korelatora (Kor), a także instytucje homeostatu (Hom), tj. organizacje społeczne (np. „Magazyn Solidarność Zarządu Regionu Gdańskiego”) i opinia publiczna oraz niewątpliwie rolnictwo i przemysł w ramach organów (Z), (Ak) i (Ef). W konsekwencji cały układ autonomiczny działał poprawnie, a właściwie trzeba powiedzieć, iż instytucje wzorowo rozpoznały „interes państwa” w kontekście przyjęcia lub odrzucenia tej inicjatywy. I właśnie w tym przypadku trudniej

o identyfikację źródła. Niewątpliwie trzeba go poszukiwać w homeostacie (Hom), a w szczególności w instytucjach kierownictwo (parlament, rząd) i w organizacjach społecznych afirmujących przyjęcie inicjatywy zewnętrznej (3-proc. mniejszość opinii publicznej).

Jeżeli zgodnie z wcześniejszym wnioskiem (rys. 5) źródłem zjawiska degradacji instytucji w demokratycznym państwie jest (Hom), to w analizie użyteczny jest powrót do rysunku 4, gdyż znajomość teoretycznej dynamiki deformacji układu samodzielnego w etapie A prowadzi do etapu B. Dynamika deformacji państwa oznacza utratę pierwszego organu, jakim jest homeostat (Hom) oraz pojawienie się zewnętrznego organu, jakim jest organizator (Org), a niewątpliwie taki scenariusz należy przewidywać wobec rozważanych rozszerzonych kompetencji KE i Parlamentu Europejskiego. Warto podkreślić, że zgodnie z relacjami modelu cybernetycznego utrata organu (Hom) nie oznacza w państwie utraty tylko jednej grupy instytucji, w tym przypadku kierownictwa państwa (parlament, rząd), ale także organizacji społecznych i opinii publicznej. Natomiast etap B kończy się utratą korelatora (Kor), tj. takich instytucji, jak m.in. archiwa, biblioteki, jednostki nauki i administracji.

Wobec powyższej analizy, pozostając na najwyższym poziomie abstrakcji, trzeba stwierdzić, że w wyniku procesu konfrontacji modeli z rzeczywistością na przykładzie inicjatywy Zielony Ład w 2024 r. i wcześniej trwa oraz pogłębia się zjawisko deformacji cybernetycznego układu samodzielnego, jakim założono, iż jest Rzeczpospolita Polska. Zjawisko to stanowi ogromne zagrożenie szybkiej utraty autonomii, tj. suwerenności w warstwie informacyjnej i energetycznej życia społeczno-gospodarczego, (co na poziomie większej szczegółowości patriotyzmu gospodarczego wykazuje (Łon, 2018; Łon, 2024)). Tylko szczegółowa analiza pozwoli ustalić stan tego zagrożenia, którą można rozpocząć od sformułowania ścieżek degradacji poszczególnych instytucji w poszukiwaniu kroków na wzór schematów na rysunkach 3 (a, b, c) i 5 (a, b, c). Niewątpliwie w tej analizie nie można pominąć Parlamentu Europejskiego jako inicjatora i trzeba włączyć w ścieżkę polskich przedstawicieli, uwzględniając fakty zebrane przez organizacje społeczno-gospodarcze (Jak głosowali europosłowie..., 2024). Nie należy jednak tej analizy przekształcać w śledztwo (personalne, polityczne), lecz w zgodzie z metodą cybernetycznych prawidłowości sprawnie poszukać i skorygować ujawnione przyczyny utraty sterowności przez instytucje demokratycznego państwa.

WNIOSKI I PODSUMOWANIA

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę analizy dwóch zjawisk degradacji instytucji, których fundamentem był cybernetyczny model państwa przedstawiony na rysunku 2.

Pierwszy, abstrakcyjny przykład zjawiska (ścieżki) degradacji instytucji został zidentyfikowany i zinterpretowany wraz ze wskazaniem źródła degradacji w organie (Rec). Innym zjawiskiem o podobnym przebiegu może być także, w którym źródło degradacji będzie w tym samym organie (Rec) i będą to np. instytucje wywiadu i kontrwywiadu oraz/lub instytucje prasowe. Nie podjęto jednak więcej abstrakcyjnych przykładów degradacji instytucji, ale przedstawiono dynamikę deformacji cybernetycznego układu, od układu samodzielnego do zorganizowanego. Dynamikę tę utożsamiać można z procesem dezintegracji i utraty suwerenności demokratycznego państwa.

Drugi, rzeczywisty przykład zjawiska degradacji instytucji został poświęcony inicjatywie UE Zielony Ład. Celem tego przykładu było wykazanie, iż sposób analizy jest powtarzalny i nie tylko łatwo opracowuje się warianty ścieżek degradacji instytucji, ale także łatwe jest przesuwanie ścieżki w czasie (wstecz i w przyszłość) oraz łatwe są zmiany analizy dotyczące poziomu abstrakcji od ogółu do szczegółu i od szczegółu do ogółu. M.in. na najwyższym poziomie abstrakcji drugorzędne znaczenie miały dodatkowe szczegółowe wyniki badań opinii publicznej w maju 2024 r. (Wywiad wideo, 2024, 25:49–29:0439 z 42:01; Większość Polaków..., 2024), m.in. tj.:

- 83% Polaków nie godzi się na to, by ponosić koszty w zakresie Zielonego Ładu,
- 64% Polaków popiera prowadzone protesty rolników w sprawie Zielonego Ładu,
- 60% Polaków uważa, że wprowadzenie Zielonego Ładu zmniejszy liczbę dobrych miejsc pracy i społeczeństwo polskie zbiednieje,
- 57% Polaków chce organizacji referendum w kontekście zobowiązania władz (rządu i parlamentu) do odrzucenia propozycji UE w zakresie Zielonego Ładu,
- 43% uważa, że w inicjatywie Zielonego Ładu powinny być wniesione istotne zmiany,
- 35% uważa, że propozycja UE w sprawie Zielonego Ładu powinna być całkowicie odrzucona.

Podobnie drugorzędne znaczenie miał wielotysięczny protest społeczny 10 maja 2024 r. w Warszawie (Pospolite..., 2024, s. 11–13) oraz ogromna liczba zebranych podpisów pod wnioskiem zorganizowania referendum w tej sprawie, gdyż zgodnie z modelem cybernetycznym wydarzenia te świadczą głównie o istotnym braku koniecznej reakcji (skierowanej do 97% Polaków) przez instytucje kierownictwa państwa (parlament, rząd) demokratycznego państwa (Hom) oraz o silnym uzależnieniu od organizatora zewnętrznego (Org), jakim jest UE. W ten sposób jednoznacznie zidentyfikowane zostało źródło zjawiska degradacji instytucji i w celu korekty deformacji państwa należy przeprowadzić szczegółową analizę oraz opracować niezbędne rozwiązania instytucjonalne. Niewątpliwie społeczny ład informacyjny w tym zakresie jest nieładem narastającym od 17 lat, a korekta ładu instytucjonalnego dla temu podobnych przypadków wymaga dużego wysiłku wszystkich instytucji państwa polskiego, z uwzględnieniem uwag rozwoju zintegrowanego (Woźniak, 2023).

Na podstawie syntetycznej analizy podjętej z wykorzystaniem dorobku cybernetyki można sformułować następujące główne wnioski:

- Podjęto próbę wykazania, że cybernetyka może i powinna być fundamentem holistycznego modelowania zjawisk społeczno-gospodarczych od ogółu do szczegółu (metoda *top-down*), ale także od szczegółu do ogółu (metoda *bottom-up*).
- Potwierdzono, że społeczny ład informacyjny jest podstawą demokratycznego państwa, zarówno na najwyższym poziomie abstrakcji, jak i na kolejnych uszczegółowieniach we wszelkich poszukiwaniach instytucji dla rozwoju zintegrowanego.
- Wyeksponowano kontekst szeroko rozumianego rozwoju wstecznego stosowanego w naukach biologicznych jako „inwolucja [łac.] częściowy lub całkowity zanik tkanek, narządów lub ich funkcji w rozwoju osobistym” (Encyklopedia, 2024) stanowiących źródło powstania cybernetyki ogólnej, tj. m.in. sterowanie i komunikacja w zwierzęciu (Wiener, 1971).
- Wykazano, że koniecznością jest potrzeba zmian instytucjonalnych, ale nie może być ona realizowana ad hoc/intuicyjnie, gdyż będzie to kolejny przypadek, którego metaforą jest „Nikodem Dyzma”⁷, a przykładów takich zmian w polskich dziejach i współcześnie można wskazać wiele.
- Potwierdzono za J. Orczykiem (2015, s. 375), iż „wiele trzeba wysiłku i starań, aby móc poważnie próbować dyskutować o ścieżkach zintegrowanego rozwoju w odniesieniu nie tylko do przyszłości, ale i do przeszłości”, a w szczególności to powinien być wysiłek obowiązkowy dla instytucji jednostek nauki – rysunek 2 w organie (Kor).
- Wykazano, że cybernetyka nie jest „zaczarowaną różdżką”, która w sposób łatwy i przyjemny pokaże, jakich kierunków zmian instytucjonalnych unikać, aby nie doprowadziły one do deformacji demokracji i utraty suwerenności państwa.

W podsumowaniu warto jeszcze wrócić do rzeczywistego przykładu, gdyż nie jest tajemnicą, że Polacy mają bardzo ograniczone zaufanie do instytucji, m.in. (Polak, 2014, s. 17) i wyników badania opinii publicznej (Rec) oraz do roli instytucji państwa polskiego, jaką jest opinia publiczna (Hom), gdyż ma to głębokie historyczne uwarunkowania. Każde, choćby delikatne, rozregulowanie tej relacji stanowi ogromne zagrożenie społecznego bezpieczeństwa informacyjnego, gdyż powstanie społeczna luka informacyjna. Zakłócanie społecznego ładu informacyjnego niewątpliwie zaburza zintegrowany rozwój państwa. Jeszcze poważniejsze skutki wywołuje obecnie znaczne rozregulowanie funkcjonowania instytucji

⁷ Nikodem Dyzma jest literacką postacią fikcyjną, tytułowym bohaterem powieści Tadeusza Dołęgi-Mostowicza pt. *Kariera Nikodema Dyzmy* z 1932 r. Akcja powieści rozgrywa się w Polsce na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX w., obejmując początki transformacji ustrojowej, czyli w okresie budowania demokracji w Polsce i jest literackim, ale kompetentnym ostrzeżeniem przed zagrożeniem, jakiemu sprzyja demokracja zorientowana na łatwość kariery politycznej zdobywanej dzięki sprytowi i cwaniactwu.

prasowych i szeroko rozumianych medialnych (Rec), mające miejsce w Polsce w przypadku mediów publicznych i prywatnych na przełomie lat 2023/2024, co zgodnie z dorobkiem J. Oleńskiego i przekonaniem autorek znacznie podważa pozytywną ocenę realizacji obowiązków informacyjnych państwa polskiego, a zarazem praw człowieka i prawa do prawdy.

Obok zaufania w poszukiwaniu źródła zjawiska degradacji instytucji warto skupić się także na etyce, a wiodącym etykiem w Polsce jest niewątpliwie Karol Wojtyła, który był świadkiem degradacji państw o ogromnej skali w XX w. i na przełomie tysiącleci. Syntezę tych doświadczeń z perspektywy filozoficznej i etycznej stanowią procesy prorozwojowe oraz ich przeciwności, jaką stanowią procesy niszczące, które skutkują degradacją życia społeczno-gospodarczego. Autor (JP II, 2005) przywołuje argumenty bazujące na historii ludzkości, kładąc szczególny nacisk na „ideologie zła”, jakimi były nazizm i komunizm oraz uzasadnia, że „dzieje ludzkości są widownią koegzystencji dobra i zła” (JP II, 2005, s. 12). Wskazuje, że korzeniem każdej „ideologii zła” jest odrzucenie pojęcia „natura ludzka” jako „rzeczywistość” oraz „zastępując ją »wytworem myślenia« dowolnie kształtowanym i dowolnie zmienianym według okoliczności” (JP II, 2005, s. 20). Autor przywołał w pamięci miarę zła w dziejach Europy, uznając, że „Rzeczywisty wymiar zła, które przeszło przez Europę, nie wszystkim nam był znany, nawet tym spośród nas, którzy żyli w samym jego środku” (JP II, 2005, s. 22). Wskazał na stopniowe poznawanie prawdy i ukrywanie przed opinią publiczną skutków zła swojej aktywności (m.in. sprawa polskich oficerów w Katyniu). Podkreśla, że „miarą wyznaczoną złu” jest dobro stanowiące miarę historyczną, którego przykładem są totalitaryzmy XX stulecia np. hitleryzm egzystował przez 12 lat i potem ten system się zawalił (JP II, 2005, s. 23–25). Istotne dla zintegrowanego rozwoju każdego państwa są także konteksty ekonomiczno-moralne, które podejmuje m.in. (Kietliński, 2023; Woźniak, 2023; Stiglitz, 2006) oraz wbrew obawom model cybernetyczny pozwala identyfikować i analizować zjawiska degradacji instytucji w zakresie ładu moralnego m.in. (Flakiewicz, Oleński, 1989; Sala, Tańska 2013).

Wobec powyższego można postawić pytanie: w jakim stopniu i jakie zjawiska degradacji instytucji doprowadzą do deformacji modelowego państwa, które jest zintegrowane i zrównoważone oraz spełnia warunki układu samodzielnego? Niemniej próba odpowiedzi na to kluczowe pytanie na najwyższym poziomie abstrakcji wymaga kontynuacji podjętego kierunku badań.

BIBLIOGRAFIA

- Davies, N. (2008). *Europa. Rozprawa historyka z historią*. Kraków: Wydawnictwo ZNAK.
Encyklopedia PWN, hasło: *rozwój wsteczny*. Pobrano z: <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/rozw%C3%B3j%20wsteczny> (2024.07.11).

- Flakiewicz, W., Oleński, J. (1989). *Cybernetyka ekonomiczna*. Warszawa: PWE.
- Internetowy słownik antonimów języka polskiego online Antonim.NET, hasło: *antonim rozwój*. Pobrano z: <https://antonim.net/antonim/rozw%C3%B3j> (2024.07.11).
- Jak głosowali europosłowie. (2024). *Magazyn Solidarność Zarządu Regionu Gdańskiego*, 6, s. 8.
- Jan Paweł II. (2005). *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*. Kraków: Wydawnictwo ZNAK.
- Kietliński, K. (2023). Implikacje ekonomiczno-moralne w świetle encykliki Caritas in veritate papieża Benedykta XVI. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 73(1), 7–20. DOI: 10.15584/nsawg.2023.1.1.
- Kępa, M. (2024). *Co to jest instytucja?* Uniwersytet Edukacji Narodowej w Krakowie. Pobrane z: <https://ipea.uken.krakow.pl/blog-post/co-to-jest-instytucja> (2024.07.11).
- Kossecki, J. (1975). *Cybernetyka społeczna*. Warszawa: PWN.
- Kossecki, J. (2003). *Podstawy nowoczesnej nauki porównawczej o cywilizacjach. Socjologia porównawcza cywilizacji*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”.
- Kucharczyk, G. (2022). *Historia Polski 2014–2022*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Łon, E. (2017). *Czym jest patriotyzm gospodarczy*. ND z 20 lutego 2017.
- Łon, E. (2018). *Patriotyzm gospodarczy*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Łon, E. (2024). *Suwerenność dźwigni gospodarki*. Dodatek ekonomiczny ND, nr 164/8033.
- Mazur, M. (1966). *Cybernetyczna teoria układów samodzielnych*. Warszawa: PWN.
- Mazur, M. (1976). *Cybernetyka i charakter*. Warszawa: PIW.
- North, D.C. (2002). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oleński, J. (2000). *Elementy ekonomiki informacji. Podstawy ekonomiczne informatyki gospodarczej*. Warszawa: Katedra Informatyki Gospodarczej i Analiz Ekonomicznych. Wydział Nauk Ekonomicznych. Uniwersytet Warszawski.
- Oleński, J. (2006). *Infrastruktura informacyjna państwa w globalnej gospodarce*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski Wydział Nauk Ekonomicznych.
- Orczyk, J. (2015). Małgorzata Słodowa-Helpa, Rozwój zintegrowany. Warunki, wymiary, wyzwania, CeDeWu, Warszawa 2013, ss. 239. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 77(3), 373–375. DOI: 10.14746/rpeis.2015.77.3.26.
- Petycja. Szanowna Pani Ursula von der Leyen, Przewodnicząca Komisji Europejskiej. (2024). *Magazyn Solidarność Zarządu Regionu Gdańskiego*, 6, s. 11.
- Polak, E. (2009). *Globalizacja a różnicowanie społeczno-ekonomiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Polak, E. (2014). Rozwój zintegrowany a dobrobyt społeczno-ekonomiczny – kłopoty z pomiarem. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 37(1), 5–19.
- Pospolite ruszenie przeciwko Zielonemu Ładowi. (2024). *Magazyn Solidarność Zarządu Regionu Gdańskiego*, 6, s. 11–13.
- Roszkowski, W. (2022). *Historia i teraźniejszość. 1945–1979*. Kraków: Wydawnictwo Biały Kruk.
- Rousseau, J.-J. (1985). *The government of Poland (1772)*. Indianapolis: Hackett.

- Sala, J., Tańska, H. (2013). Aspekty moralne i etyczne w społeczeństwie informacyjnym. W: A. Szewczyk, G. Wojarnik (red.), *Problemy społeczeństwa informacyjnego, Realne przestępstwa w wirtualnym świecie. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 797, *Studia Informatica*, 33, 79–93.
- Sala, J., Tańska, H. (2015a). Ograniczenia zasobów informacji publicznej jako przyczyna zawodności państwa. W: A. Szewczyk, G. Wojarnik (red.), *Spółeczeństwo informacyjne oraz organizacja publiczna w gospodarce cyfrowej. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 874, *Studia Informatica*, 37, 129–142.
- Sala, J., Tańska, H. (2015b). Sieci społeczne i sieci gospodarcze antidotum na redukowane państwo. W: A. Kobyliński, W. Szymanowski, M. Grzywińska-Rapca, M. Kobylińska (red.), *Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w warunkach globalizacji* (s. 67–78). Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej.
- Sala, J., Tańska, H. (2015c). Dobrobyt w kontekście pracy i narzędzi pracy. W: W. Łysiak-Szydłowska, K. Strzała (red.), *Oblicza dobrobytu. Wybrane zagadnienia*, t. II (s. 47–57). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Sala, J., Tańska, H. (2015d). Integracja życia gospodarczego i społecznego poprzez ICT. W: C.F. Hales, M. Sarama (red.), *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Społeczeństwo, przedsiębiorstwa i regiony w dobie gospodarki elektronicznej*, cz. 2 (s. 191–202). Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Sala, J., Tańska, H. (2016a). Społeczno-gospodarcze bezpieczeństwo informacyjne w kontekście zatrucia informacyjnego. *Rynki usług cyfrowych, Uwarunkowania, trendy, metody. Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH*, 40, 59–68.
- Sala, J., Tańska, H. (2016b). Dobrobyt społeczno-gospodarczy w kontekście technologii informacyjno-komunikacyjnych na przełomie XX i XXI wieku. W: W. Łysiak-Szydłowska, K. Strzała (red.), *Oblicza dobrobytu* (s. 71–81). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Sala, J., Tańska, H. (2019). Podstawy ekonomii dobrobytu według Josepha Stiglitz a sprawa polska. W: Strzała K. (red.), *Oblicza dobrobytu. Wybrane zagadnienia*, t. IV (s. 45–56). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Sala, J., Tańska, H. (2022). Polityka naukowa i innowacyjna w osiągnięciu idei państwa dobrobytu. W: K. Strzała (red.), *Oblicza dobrobytu. Wybrane zagadnienia*, t. V (s. 15–24). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Sala, J., Tańska, H. (2023). Cybernetyka a deformacja demokracji. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 73(1), 57–74. DOI: 10.15584/nsawg.2023.1.4.
- Słodowa-Helpa, M. (2013). *Rozwój zintegrowany. Warunki, wymiary, wyzwania*. Warszawa: CeDeWu.
- Słownik języka polskiego PWN, hasło: *instytucja*. Pobrano z: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/instytucja.html> (2024.07.11).
- Słownik języka polskiego PWN, hasło: *rozwój*. Pobrano z: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/rozwoj.html> (2024.07.11).
- Starzyk, K. (2019). Procesy dezintegracji w gospodarce światowej – aspekty ekonomiczne i polityczne. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, XVI(2), 109–117.
- Stiglitz, J. (2004). *Ekonomia sektora publicznego*. Warszawa: PWN.
- Stiglitz, J. (2006). *Szalone lata dziewięćdziesiąte. Nowa historia najświetniejszej dekady w dziejach świata*. Warszawa: PWN.

- Stiglitz, J. (2013). *Globalizacja*. Warszawa: PWN.
- Tańska, H. (2018). *Spółeczeństwo informacyjne w metodycznym kontekście zarządzania projektami informatycznymi*. Olsztyn: Wydawnictwo UWM.
- Urbinati, N. (2014). *Democracy Disfigured*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo Prasowe z późn. zm. (Dz.U. 1984 nr 5, poz. 24).
- Wiener, N. (1961). *Cybernetyka a społeczeństwo*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Wiener, N. (1971). *Cybernetyka, czyli sterowanie i komunikacja w zwierzęciu i maszynie*. Warszawa: PWN.
- Większość Polaków przeciw Zielonemu Ładowi. (2024). *Magazyn Solidarność Zarządu Regionu Gdańskiego*, 6, s. 3.
- Williamson, O.E. (1998). *Ekonomiczne Instytucje kapitalizmu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wolff, L. (2020). *Wynalezienie Europy Wschodniej. Mapa cywilizacji w dobie oświecenia*. Kraków: MCK.
- Woźniak, M.G. (2006). Strategiczne i instytucjonalne wyzwania dla Polski w kontekście globalizacji i regionalizacji. *Nierówności Społeczne i Wzrost Gospodarczy*, 9, 13–28.
- Woźniak, M.G. (2014). Polska potrzebuje zintegrowanego rozwoju. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 37(1), 123–141.
- Woźniak, M.G. (2023). Uwagi o znaczeniu chrześcijańskiej aksjologii dla zintegrowanego rozwoju. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 76(4), 7–34. DOI: 10.15584/nsawg.2023.4.1.
- Wywiad wideo. (2024). *Zniszczyli Polskę. Mówią, że będzie prezydentem. Co na to dr Artur Bartoszewicz?*, Biznes Misja Podcast, 18 lipca 2024. Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=mIis0ZVBWeU> (2024.08.12).